

KADLICKÓ GRÉTA¹

NEMZETPOLITIKAI TÉRKÉP 2020-BAN

KÖNYVISMERTETÉS

Csóti György (2020): Trianon után száz esztendővel–Beteljesedik-e a herderi jóslat az elveszített magyarlakta területeken? Kairosz Könyvkiadó Kft., Budapest. 152 p.

Csóti György könyve 2020 novemberében jelent meg a Kairosz Könyvkiadó Kft. gondozásában. A publikáció apropóját a trianoni békeszerződés aláírásának 100. évfordulója adta, amely kapcsán számos könyv és tanulmány látott napvilágot. Csóti György könyve is ide tartozik, amely egyfajta visszaemlékezést nyújt az elmúlt száz esztendőről. A kötet alcíme már önmagában rámutat, hogy a szerző mely kérdésre keresi írásában a választ: beteljesedik-e a herderi jóslat az elveszített magyarlakta területeken? A jóslat, amit Johann Gottfried Herder a XVIII. században fogalmazott meg a következő volt: „A magyarok, mint az ország lakosainak legcsekélyebb része, most szlávok, németek, románok és más népek közé vannak beékelve, s századok múltán talán nyelvüket is alig lehet felfedezni.” A jóslat óta több mint kétszáz év telt el, és bár a szerző szerint a történelem számos csapást mért Magyarországra, és területének nagy részét elvesztette a trianoni békediktátum következtében, az ország mégis talpra állt, és megmaradt egy erős, küzdeni akaró és tudó nemzetnek a Kárpát-medencében.

A kötet bevezetőjét Prof. Dr. Szakály Sándor, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár igazgatója írta. Szakály is a herderi jóslatra reflektál, és felteszi a címben a kérdést: beteljesedik? A szerző azt reméli, hogy nem. Ismerteti, hogy már kétszáz esztendő eltelt a herderi jóslat óta, mi mégis itt vagyunk már több mint 1100 éve a Kárpát-medencében, beolvastva szlávokat, románokat, németeket, akik ide menekültek más népek elől. Szakály szerint összefogással és együtt gondolkodással megmaradhatunk nemzetként és egységként. A bevezető méltatja továbbá a kötet szerzőjét, aki Szakály szerint politikai szerepvállalásával 1988 óta következetesen

¹ Doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Interdiszciplináris Doktori Iskola, Politikatudományi Program.

ORCID 0000-0002-9566-9836

DOI: 10.15170/PSK.2022.03.02.07

képviseli a magyarság érdekeit itthon, és a határainkon kívül egyaránt. Véleménye szerint Csóti György mindenütt ott van, ahol a magyarság sorskérdései szóba kerülnek, és ezeket a megnyilvánulásait olvashatják és tanulhatnak belőle azok, akik a könyvet a kezükbe veszik.

A kötet írója a könyvet egy személyes élménnyel és egyben egy visszaemlékezéssel kezdi, majd következő, a „Nemzetpolitikai helyzet 2020-ban” című fejezetben tér rá a jelenkori viszonyok elemzésére. Ahogy a cím is sugallja, a kötet e része az elszakított nemzetrészek sorskérdéseiről ad számvetést. A szerző hipotézise, hogy Trianon óta minden egyes régió különböző történelmi, társadalmi, gazdasági, politikai folyamaton ment keresztül. Az összehasonlító vizsgálatok során a szerző nyolcvan évet tekint át, és megállapítja, hogy a Kárpát-medence elszakított magyar nemzeti közösségeinek életkörülményeiben jelentős különbségek és hasonlóságok állapíthatóak meg. A szerző szerint három terület magyar lakói viszonylag gördülékenyen élik mindennapjaikat: Ausztria, Szlovénia és Horvátország. Bár a magyarok ezekben az országokban sem kapnak európai szintű kollektív jogokat, és nemzeti közösségként, népcsoportoknak nevezik őket, azonban a származásuk nem hátrány számukra, valamint többnyire jólétben és békében élnek. Merőben más a helyzet a többi régióban. Romániában él a határon túl rekedt magyaroknak több mint a fele. Csóti szerint Erdélyben a rendszerváltozások következtében, bár létrejöttek mérsékelt kisebbségi jogok, de ezek a jogszabályok korántsem tükrözik a valóságot. Véleménye szerint, aki a kisebbségi jogoknak érvényt akar szerezni, azt lehetetlen indokokkal megbüntetik, üldözik. A magyarok körében folyamatosan terítékre kerülő autonómia ügyében a kommunista rendszerre emlékeztető koncepciók perekkkel reagál a román kormány. Azonban a legrosszabb helyzetben az elcsatolt régiók közül a Felvidék van. Az író több példát is felhoz az itt élő magyarság nehéz helyzetére, többek között a 2010-es években létrejött Fico-féle alkotmányellenes kettős állampolgárságot tiltó törvényt, valamint azt az ügyet, amikor 2003-ban kizárták a Beneš károsultakat az elkobzott mezőgazdasági ingatlanok kárpótlásából. A Kisebbségi Jogvédő Intézet évek óta perben áll az Európai Unióval, amely ugyan elismerte a jogsértést, azonban mégsem indít eljárást a szlovákok ellen.

A következő fejezet a magyar külpolitika történelmi mulasztásait tárgyalja. Az író ebben a fejezetben leginkább arra világít rá, hogy az elmúlt 150 évben milyen történelmi hamisításokkal, rágalmakkal, valótlan etnikai adatokkal járatták le a

magyarságot. Kitér az Osztrák-Magyar Monarchia kisebbségeinek nemzeti ébredéseire és nacionalista koncepcióira, egyúttal kritikai hangvétellel elemzi az alternatív törtélemszemléletekre adott korabeli magyar reakciókat. Ugorva 70 évet, a szerző az 1990-es évekkel folytatja. Az emigrációban élő magyarok elbeszélései által szemlélteti, hogy Ceaușescu titkosszolgálat, a Securitate milyen pusztítást végzett az Egyesült Államokban, Kanadában, Nagy-Britanniában, Franciaországban, és más országok híres könyvtáraiban. Az eljárás egyszerű volt: eltávolítottak minden olyan könyvet, ami a magyarságot a magyar történelemszemléletnek meg megfelelően mutatta be. Ismerteti, hogy a rendszerváltás után Antall József miniszterelnök a szerzőt bízta meg, hogy irányítsa a kül- és nemzetpolitikai érdekeinket támogató felvilágosító munkát, melynek eredményeként létrejött a Pro Communitate Alapítvány. A külügyminiszterrel való nézetkülönbségek ellenére számos eredmény is megalósult a magyar emigráció közreműködésének köszönhetően. Többek között ilyen eredménynek fogható fel az 1990-es évek elején újonnan kiadásra került Montgomery könyv, John Flournoy Montgomery tollából. A könyv² írója egy olyan elemzést írt a magyar helyzetről, amely megmagyarázza, hogy Magyarország miért kényszerült bele a II. világháborúba. A szerző ismertetése szerint ezt a könyvet a Securitate korábban mindenhol összegyűjtötte és megsemmisítette, így az újbóli megjelenés hatalmas jelentőséggel bír. Csóti György a fejezet végén egyfajta társadalmi felelősségvállalásra hívja fel az olvasó figyelmét: egy olyan „nemzetpropagandát” kell létrehozni, amely hirdeti és elfogadottá teszi, hogy a szomszédos országokban élő honfitársainknak ugyanolyan joguk van magyarként teljes életet élni szülőföldjükön, mint más európai sorstársainak.

A szerző a negyedik fejezetben a közép-európai rendszerváltásokat tárgyalja 30 év távlatából. Ismerteti, hogy a közép-európai történelmi változásokat két nagy folyamat készítette elő: politikai-társadalmi, valamint gazdasági eseménysor. Politikai előzménynek az író az 1956-os budapesti, az 1968-as prágai, valamint az 1980-as varsói eseményeket sorolja. Olyan mozzanatok, amikor a magyar, a lengyel és a csehszlovák nemzet kifejezte szabadágvágyát és a demokratikus jogállam megteremtésében való hitét. A gazdasági folyamat bemutatásaként a kommunizmus során keletkezett hatalmas adósságot ismerteti az író, amely a

² A legutóbbi kiadás elérhető: Montgomery, John Flournoy (2004): *Magyarország, a vonakodó csatlós*. Zrínyi Kiadó, Budapest.

gazdasági válsághoz vezetett. A válságot minden szocialista állam másként kezelte, a magyar vezetők a szerző szerint az ország eladósodását választották. Mindezek azonban csak előfeltételek voltak, Csóti szerint ugyanis a rendszerváltás tényleges bekövetkeztét a térség népeinek szabadságvágya és bátorsága tette szükségessé. Véleménye szerint Magyarországon a rendszerváltók közül az egyik leggyorsabb úton, afféle békés átmenetként ment végbe a folyamat, és igazán csak 2010-ben fejeződött be.

A következő fejezetben Csóti a Kárpát-medencei anyanyelvhasználati jogokat részletezi. Az író elsőként a politikai helyzetet elemzi nemzetpolitikai szempontból, és megállapítja, hogy a magyarok a kontinens második legnagyobb őshonos nemzeti közössége, melynek elszakított részei a XX. század szörnyűségei után számszerű kisebbségbe szorultak szülőföldjükön. S bár a rendszerváltás után számos európai országban megtörtént a történelmi igazságszolgáltatás, a magyaroknál ennek még kezdeményeit sem látni. A szerző egyenként veszi sorra az elcsatolt területek anyanyelv használatának ügyét, elsőként a Felvidéket tárgyalja. Csóti bemutatja, hogy a szlovák alkotmány a területén élő őshonos magyarságot másodrendű állampolgárként definiálja, azonban megengedő a nyelvhasználat kérdésében. A helyzet ugyanakkor a gyakorlatban egészen más képet mutat, ugyanis a végrehajtást külön törvény hatáskörébe utalja, ami végsősoron kirekesztő és méltánytalan. Nincs másképp Kárpátalján sem, sőt az író szerint itt egyre rosszabb a helyzet. Az ukránok viszont nem a magyaroktól tartanak, sokkal inkább a majd tízmilliós lélekszámú orosz kisebbségtől. Ennek viszont egyenes következménye, hogy az oroszokra mért nemzeti kisebbségi jogok csorbítása a magyar kisebbséget is halmozottan érinti, hiszen lélekszámuk kevesebb, érdekérvényesítő lehetőségeik pedig korlátozottak. Az ott élő magyarok számára az egyetlen megoldás az lenne, ha a nagyhatalmak és az ukránok békés úton rendeznék nézeteltéréseiket, erre azonban minden bizonnyal még várni kell. Az író az elcsatolt területek bemutatását a száz éve Romániához tartozó magyar lakta területekkel folytatja, ahol „papíron” kielégítőnek látszik az anyanyelv használatának ügye. A valóság azonban itt is más képet mutat, az alkotmányban rögzített kisebbségi passzusok a román politika kirakatelemei, és a románok a gyakorlatban nem tartják be a magyarokat védő jogszabályokat. Komoly kihívást jelent a mai napig a közigazgatási és bírósági ügyekben való magyar nyelvhasználat.

Az egyik legsarkalatosabb pont az anyanyelv használati kérdés során a magyar nyelvű feliratok megjelenítése az utcanévtáblákon, a településeken és a helységnevtáblákon. A szituáció nem jobb az igazságszolgáltatásban, és az oktatási kérdésben sem. Leírva, „papíron” tehát szinte minden megoldottnak látszik, míg a valóságban azonban a románok lavíroznak a nemzetközi elvárásoknak való megfelelés és a belső románosítási törekvések között. A Szerbiához tartozó Vajdaságban az anyanyelv használatra vonatkozó jogszabályi háttér kedvezőnek mondható, mindenkinek joga van a saját nyelvét használni. A gyakorlatban viszont számos esetben nem tartják be a jogszabályokat, melyre a Kisebbségi Jogvédő Intézet sok esetben felhívta a figyelmet. Ilyen sarkalatos ügy az Újvidéki Egyetem Jogtudományi Karának a története, ahol több vajdasági egyetem gyakorlatával szemben nem volt hajlandó a szerb mellett magyar nyelven is meghirdetni a felvételi vizsgát. Az ügy a mai napig nem zárult le, folyamatos a pereskedés az egyetem jogsértő és diszkriminatív magatartása miatt. Az elcsatolt területek közül Horvátországban és Szlovéniában a legrendezettebb a magyarság helyzete, mivel a magyarok ezeken a területeken alkotmányba foglalt államalkotó tényezők. Ezekben az esetekben is problémát jelent azonban az anyagi támogatás hiánya vagy a kis létszámú iskolák fenntartása. A szerző arra a következtetésre jut, hogy a külhoni magyarok szülőföldön való boldogulásáért folytatott küzdelmet folytatni kell, mind a politikai életben, mind a civil szférában.

A következő, „Nem adjuk fel soha!” című fejezetben a szerző bemutatja a Kisebbségi Jogvédő Intézetet, ahol igazgató szerepet tölt be. Az intézet civil szervezetként, állami támogatásból működik, melynek fő célja, hogy támogassa a külhoni magyarok jogvédelmét. Csóti ismerteti, hogy mivel a tényleges és teljes körű autonómia évtizedek óta nem valósult meg, a legfontosabb feladata az alapítványnak, hogy európai színvonalú megélhetést és jobbiztonságot teremtsen a külhoni magyarok számára. Tevékenységi körük a széles körű jogsegély szolgáltatás nyújtásán és az oktatási, tudományos munkán alapszik. Az író beszámol az intézet elmúlt években elért sikereiről, kudarcairól, valamint a legfontosabb folyamatban lévő ügyekről is.

„A külhoni magyarság önpusztító megosztottsága” című fejezetben az író a címmel összhangban egyfajta szemrehányást tesz és büntudatot kelt a Kárpát-medence utóállamok magyarulterületen élőkkel szemben. Önpusztító széthúzásról ír, ami már három évtizede, hullámszerű mértékben, régióként más-más formában és

időszakban megy végbe. Nehezményezi, hogy az elcsatolt területeken több magyar párt működik, ahelyett, hogy egy pártként összefogva működnének együtt. A fejezet meglehetősen bíráló és megvető hangnemben íródott, amelyet Tőkés László lelkész, európai parlamenti képviselő is túlzónak vél, és levélben válaszol az írásra. Tőkés László szerint Csóti véleménye csak részzigazságokat tartalmaz, és sokkolónak tartja az egységes párt koncepcióját. Tőkés emellett azt is bírálja, hogy a szerző figyelmen kívül hagyja százéves „hódoltsági állapotunk” objektív kártételeit, kisebbségbe szakított magyarságunk szükségszerű „elfajulását”, valamint önfenntartásra alkalmas erőtartalékjaink fokozatos és tragikus elapadását. Csóti válaszlevelében elfogadja Tőkés László kritikái észrevételeit, illetve egyetértenek a nagy horderejeű kérdés tisztázásának szükségességében.

A kilencedik és tizedik fejezet egy nemzetközi szinten is visszhangot kiváltó koncepciót mutat be. A gyulafehérvári egyoldalú román nyilatkozat százéves évfordulóján két székely fiatalembert, Beke Istvánt és Szöcs Zoltánt a román állam koholt vádak alapján, öt-öt év letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Az ítélet bizonyítékok nélkül, az ügyvédi védelem megtagadása mellett született meg, úgy, hogy első fokon bizonyítékok hiányában már felmentették a két vádlottat. A cél a szerző szerint egyértelmű: ellehetetleníteni és megfélemlíteni a magyarságot. A két fiatalembert védelmében számos tüntetés zajlott le, valamint 2018-ban Beke-Szöcs című konferenciát is szerveztek Budapesten. A Kisebbségi Jogvédő Intézet minden eszközt bevetve harcol a vádlottak ártatlanságért, és miután hosszú hónapok után megszületett az indoklás, beadványt nyújtottak be az Emberi Jogok Bíróságánál. Az ügyben nemrég váratlan fordulat történt, ugyanis a bukaresti Legfelső Ítélezési Fórum befogadta a kérelmüket, ami az esetek 2-3%-ban szokott elfordulni. A fordulat némi bizakodásra ad okot, hogy a két jogtalanul elítélt személy ügyében igazságos döntés születik. Amennyiben ez megtörténik, újra felcsillan a remény, hogy a két egymásra utalt nép megkezdje békés együttélését, és véget érjen Romániában a jogállamiság nemzeti hovatartozáson alapuló megsértése, amely az évtizedek alatt rendszerszintűvé vált.

A könyv utolsó fejezetében Potápi Árpád János nemzetpolitikáért felelős államtitkár epilógusa olvasható. Az államtitkár méltatja a szerzőt, és egyben felhívja az olvasó figyelmét arra, hogy összetartozásunk nemzetünk legfontosabb éltető ereje, és ahhoz, hogy a magyarságot az elkövetkezendő száz évben is megtudjuk tartani, teljes összefogásra van szükség.

Összegzésképpen elmondható, hogy a szerző széleskörű és komplex összefoglalást nyújt a Trianon óta eltelt száz év nemzetpolitikai eseményeiről. Véleményem szerint Csóti György elemző kötete meglehetősen leíró és történeti jellege, valamint sokszor heves és érzelmekkel teli megfogalmazása ellenére hasznos munka lehet a téma iránt érdeklődő olvasó számára. A könyv további erénye, hogy megfelelő tudományos információk, interjúk és elemzések segítségével segít az olvasónak abban, hogy egy koherens és önkritikus nemzetpolitikai szemléletmódot kapjon az elmúlt száz év eseményeiről. Végül, de nem utolsó sorban a szerző kiválóan vázolja fel az olvasó számára a jelen kihívásait és azokat a veszélyeket, amivel a határon túli magyaroknak és az anyaországon élő magyaroknak szembe kell néznie.